

बुवाको मुख हेर्ने दिन

भाद्रकृष्ण औंशीका दिनमा मनाइने कुशेजौशी पर्व आज हिन्दहरूले आ-आफ्ना घरमा नयाँ कुश भित्र्याएर मनाउँदैछन् । वैदिक परम्परामा हिन्दू धर्मावलम्बीहरूले घरमा गरिने देवकार्य एवम् पितृकार्यका लागि आवश्यक पनें कुश आजैका दिन घरमा राखेर पूजा गरिन्छ । ब्राह्मणहरूले शास्त्रोक्त विधिअनुसार कुशको पूजा गरी छेदन गरेर जजमानकहाँ पुऱ्याउने परम्परा रहेको छ । कुश घरमा राखाले परिवारकै कल्याण हुने धार्मिक विश्वास छ । वैदिक सनातन हिन्दूमार्गीहरू कुश, तुलसी, पीपल र शालिग्रामलाई भगवान विष्णुको स्वरूप माती पूजाआजा गर्ने गर्नुन, त्यसैले पनि आजको दिनको विशेष महत्व छ ।

कुशेजौशीका दिन उखेलिएको कुश बाह्यवर्षसम्म प्रयोग गर्न मिले मात्यता रहेको छ । आजकै दिन दिवंगत पितालाई तर्पण, सिदादान र श्राद्ध गर्ने परम्परा छ । जीवित पिताप्रति सम्मानपूर्वक मीठो खाना, वस्त्र अर्पण गरिन्छ । त्यसैले यो दिनलाई बुवाको मुख हेतु दिन पनि भनिन्छ । पिता नहुनेहरूले आज काठमाडौंको उत्तरपूर्वी भेगस्थित बागमती, चन्द्रमती र सूर्यमती नदीका संगमस्थलस्थित गोकर्णेश्वर उत्तरगण्डा पितृ तीर्थमा गएर पिताका नाममा तर्पण दिने, श्राद्ध र दान गर्ने प्रचलन छ । यसो गर्नाले पितृ क्रृष्णबाट मुक्त भइने शास्त्रीय मात्यता रहेको छ ।

हिन्दू परम्परामा चार जीवित देवता रहने मात्यता छ । यस अनुसार पहिलो देवताका रूपमा मातालाई मानिन्छ । त्यसपछि पिता, गुरु र अतिथिलाई जीवित देवता मानिएको छ । वैदिक संस्कृतिले यी चारै देवताको महत्वलाई सम्मान गर्दै मानव जातिलाई संस्कृतिरित हुन निर्देश गरेको छ । यही निर्देशभित्र पितृ देवो भव: रहेको छ र जसको निर्देश, संरक्षण र अभिभावकत्वमा हामी व्यवहारकुशल, योग्य र गरिखान सक्ने हुन्दैन् । तर, अहिले हाम्रो सांस्कृतिक, धार्मिक एवम् मानवीय मूल्य विचलन हुँदैछ । यस्तो बेला देखासिकी गर्ने मानसिकताले जितै लगेको छ र चाडपर्वका नाममा प्रदर्शन गर्ने, अरको नक्कल गर्ने चरित्रले मौलिकता संकटमा पर्दैछ । प्रत्येक पर्वहरूलाई शास्त्रोक्त विधि र मात्यताका आधारमा मनाउने नगर्नेदासम्म तिनको मौलिक पहिचान जोगाएर पछिलो पुस्तालाई हस्तान्तरण गर्न सकिँदैन ।

आजकै दिन राष्ट्रिय विभूति मोतीराम भट्टको पनि विशेष स्मरण र सम्मान गर्ने दिन हो । वि.स. १९८३ को भदौ कृष्णजौशीका दिन जन्मिएका मोतीरामको ३० वर्षकै अल्पायुमा देहान्त भयो । यस द्वोटो उमेर बाबैर दीर्घता प्राप्त गरेका उनले नेपाली भाषा र साहित्यको श्री गणेश गरेका थिए । अथात् उनले भानुभृत आवार्यको रामायण प्रकाशन गरेर नेपाली साहित्यमा प्रवेश गराएर, श्रृंगार रसका कृतिहरू रचना गरेर भूतिधाराबाट प्रारम्भ भएको नेपाली साहित्यको नवीन धारालाई डोच्याउन प्रेरणा दिए । कुश, पिता र कवि पर्वको समष्टिरूप आजको दिनले खासगरी नवपुस्तालाई सांस्कृतिक मोह जगाउन सक्यो भने हाम्रो संस्कृतिको गरिमा अभै उचालिने निश्चित छ ।

सन्दर्भ : मोतीराम भट्ट जन्मजयन्ती

राजकुमार खड्का

नेपाली गजल साहित्यका महानायक भनेर चिनिनु भएका मोतीराम भट्टको १५५ वर्षो जन्मजयन्तीको अवसरमा देश-विदेशमा समेत विभिन्न कार्यक्रम गरी मनाइन्छ । वि.स. १९८३ र अतिथिलाई जीवित देवता मानिएको छ । वैदिक संस्कृतिले यी चारै देवताको महत्वलाई सम्मान गर्दै मानव जातिलाई संस्कृतिरित हुन निर्देश गरेको छ । यही निर्देशभित्र पितृ देवो भव: रहेको छ र जसको निर्देश, संरक्षण र अभिभावकत्वमा हामी व्यवहारकुशल, योग्य र गरिखान सक्ने हुन्दैन् । तर, अहिले हाम्रो सांस्कृतिक, धार्मिक एवम् मानवीय मूल्य विचलन हुँदैछ । यस्तो बेला देखासिकी गर्ने मानसिकताले जितै लगेको छ र चाडपर्वका नाममा प्रदर्शन गर्ने, अरको नक्कल गर्ने चरित्रले मौलिकता संकटमा पर्दैछ । प्रत्येक पर्वहरूलाई शास्त्रोक्त विधि र मात्यताका आधारमा मनाउने नगर्नेदासम्म तिनको मौलिक पहिचान जोगाएर पछिलो पुस्तालाई हस्तान्तरण गर्न सकिँदैन ।

आजकै दिन राष्ट्रिय विभूति मोतीराम भट्टको पनि विशेष स्मरण र सम्मान गर्ने दिन हो । वि.स. १९८३ को भदौ कृष्णजौशीका दिन जन्मिएका मोतीरामको ३० वर्षकै अल्पायुमा देहान्त भयो । यस द्वोटो उमेर बाबैर दीर्घता प्राप्त गरेका उनले नेपाली भाषा र साहित्यको श्री गणेश गरेका थिए । अथात् उनको निर्देश, संरक्षण र अभिभावकत्वमा हामी व्यवहारकुशल, योग्य र गरिखान सक्ने हुन्दैन् । तर, अहिले हाम्रो सांस्कृतिक, धार्मिक एवम् मानवीय मूल्य विचलन हुँदैछ । यस्तो बेला देखासिकी गर्ने मानसिकताले जितै लगेको छ र चाडपर्वका नाममा प्रदर्शन गर्ने, अरको नक्कल गर्ने चरित्रले मौलिकता संकटमा पर्दैछ । प्रत्येक पर्वहरूलाई शास्त्रोक्त विधि र मात्यताका आधारमा मनाउने नगर्नेदासम्म तिनको मौलिक पहिचान जोगाएर पछिलो पुस्तालाई हस्तान्तरण गर्न सकिँदैन ।

